

ZÁRSZÓ

A nyári egyetem egy hete gyorsan elrepült. Elérkezett a zárás ünnepélyes pillanata. Úgy gondolom, hogy most minden jelenlévőben kétféle gondolat és érzés munkál:

Egyfelől az elégedettség, a szakmailag, emberi kapcsolatokban "több lettem" tudata,

másfelől - magam is így vagyok ezzel minden értékes előadás vagy tanfolyam után - arra gondolnak, mennyi mindent kellene még megismerni, elolvasni, mily sok kérdés maradt továbbra is megoldatlan.

Egymást kiegészítő gondolatok ezek, és nyári egyetemünk akkor lesz igazán sikeres, ha folytatják e gondolatok sorát. Azzal indulnak haza, hogy az itt hallottakat hogyan, mint lehet felhasználni a mindennapi munkában.

Nem feladatom és nem is szeretném vállalni az egyhetes kurzus összes tanulságainak összegezését, de úgy gondoltuk a nyári egyetem igazgatóságával, hogy a fontosabb gondolatokról szükséges szólni.

1/ Mindannyian tudjuk - több előadónk is bizonyította -, hogy életünket a jelenben a társadalom két nagy alrendszere, a gazdaság és a politika határozza meg. A determináltságot természetesen úgy értem, hogy egyben formálói is vagyunk körülményeinknek. A művelődés "csak" hozzájárulás az emberi teljességhez. De mennyi minden van e "csak" szócskában. Hallottuk, vagy úgy is mondhatom, megerősödtünk abban, hogy a kultúrától elvárható a helyes értékorientáció; a műveltség segíti hozzá az egyént, hogy

különbséget tudjon tenni az érték és a nem-érték, a jó és rossz, az igaz és hamis között. A műveltség tudatosság, amelynek birtokában József Attila-i értelemben hű meghalói lehetünk a törvényeknek. És így leszünk egyben körülményeink formálói is.

2/ Többször elhangzott korunknak egy olyan minősítése, mely szerint az értékvesztés és az értékteremtés egyik jellemzője világunknak. Azt gondolom, ennek során számtalan régebbi értéket kell újraértelmeznünk, és vannak természetesen olyan új értékeink is, amelyeket a felszabadulás utáni fejlődés teremtett meg.

Milyen értékekről esett szó az elmúlt napokban?

- Első helyre a munkát helyezük, mint az ember lényegi tevékenységét, amely éppen a mi korunkban kezd megszabadulni elidegenítő vonásaitól. Itt természetesen hosszú folyamatról van szó, amelynek még nagyon az elején vagyunk.

- A munkáról szólva másodikként a teljesítmény-centrikusság kívánkozik ide, amely szorosan összefügg az egyén nyitottságával, jövőre orientáltságával. Lényegesnek tartom, hogy mind többen legyenek azok, akik világosan felismerik a kontinuitás lényegét, miszerint a jelen a múltból jön és a jövőbe tart. Felismerjék és önmaguk szűkebb és tágabb közegét el tudják helyezni ebben a folyamatban. Az imént a műveltségből fakadónak neveztem a tudatosságot. Az ilyen jellegű, analitikus gondolkodásra is értettem.

- Nagyon fontos értéknek tartom a pozitív közösségi magatartást. Ne feledjük el, hogy a művelődés is részben közösségi tevékenység, mégpedig olyan közösségé, amelyet Marx így jellemezett: "...csak a többiekkel való közösségben kapja meg az egyén az eszközöket ahhoz, hogy képességeit minden irányban kifejlessze, tehát csak a közösségben válhat lehetővé a személyes szabadság."

Különös jelentőséget tulajdonítok a pozitív közösségi magatartásnak fejlődésünk jelen szakaszában, amikor a fő munkaidőben vagy azon kívül elszaporodtak a különféle vállalkozások. Tudjuk, ezek egyfelől szükségesek, hasznosak, másfelől - az egyéni teljesítmény megnövekedett értéke által - az individualizmust vagy az arra való hajlamot szülik.

- Előadónk sok példával bizonyították a szabadidő érték jellegét. A munkavégzés alól felszabadult idő csak ilyen módon biztosíthatja az egyén szabadságát. Azt hiszem, deklaratíve és példákkal egyaránt bizonyítva nagy hangsúlyt kell helyeznünk a közművelődési munkában is ennek széles körű tudatosítására.

Társadalmunk átmeneti jellegéből következően a különböző életmódok és életstratégiák igen vegyes képet mutatnak. Ismerjük a munka még meglévő elidegenítő vonásait. Talán éppen a kultúra terjesztés egyik legfőbb eszköze, a telekommunikáció révén is erősen hatnak az u.n. fogyasztói társadalmakból vett életmód-minták. Mindezek következtében egyes rétegekben és különösen az ifjúság különböző rétegeiben a szabadidő "ópium"-jelleggel bír. A szocializmus fejlettebb szakaszába nem vihetjük át ezt a gondolkodásmódot.

3/ Előadónk többször felhívták a figyelmünket arra, hogy a társadalmi folyamatok ismerete nélkül a közművelődési munka célt téveszthet. Ezért szeretném ajánlani azt a dialektikus szemléletet és megközelítési módot, ahogyan Kulcsár Kálmán: A mai magyar társadalom c. könyvében kezeli a kérdést. Nem feledkezhetünk meg a Közép-Kelet Európai fejlődés megkésetttségének következményeiről, amelyet a felszabadulás után próbáltunk megszüntetni. Az 1945 utáni évek dinamizmusát azonban megtörte a személyi kultusz korszaka, így az említett "örökséget" újabb terhekkel tetézte. Csak a tudatosság óvhatja meg a népművelőt a társadalom ideali-

zálásától vagy a valóságnál sötétebb társadalomképtől. És természetesen a művelődési feladatokra is veszélyesen hat a torz optika. Életünket, napi munkánkat az állandó viszonyítás jellemezte: viszonyítsunk önmagunkhoz, lehetőségeinkhez, vagy a nálunk fejlettebbekhez.

4/ Közművelődési munkánk társadalompolitikai nagyságrendű feladatai közül kettőt szeretnék figyelmükbe ajánlani:

- Már bevezetőmben is szoltam a felszabadulás utáni hatalmas társadalmi átrendeződésről, amely során egyének százezrei osztályt és réteget cseréltek. Így növekedett meg létszámban és súlyban is a magyar munkásosztály, amely viszonylag rövid történelmi múltra tekinthet vissza. Ez az osztály az egységesülés állapotában van, de nagyon sok ellentétes vonás jellemzi. Helyzete önfelismerésében, szocialista osztállyá válásában igen nagy szerepe van a művelődésnek.

Az osztály egészéről szoltam, de ezen belül különös hangsúllyal említem a felnövekvő generációkat. Rajtunk népművelőkön is múlik, hogy a kultúra minél szélesebb felületével érintkezzenek.

- Eddig sem volt vitatott, hogy a közművelődés legnagyobb feladatai közé tartozik a magyar ifjúsággal való foglalkozás. Itt az iskola és a közművelődési intézmények egyaránt nagy felelősséget viselnek. Számptalan feladatuk közül csak egyet említek: reálisabb társadalomképet, és ezzel összefüggésben biztonságosabb és megalapozottabb tudást kell nyújtanunk a szellemi kultúra gazdag példatárára támaszkodva az önálló tájékozódáshoz. Mindannyian tudjuk, hogy baj van ifjúságunk társadalmi-nemzeti azonosság-tudatával, különféle eszmeáramlatok iránt azonosulást tükröző magatartásával. A pedagógus és a népművelő is felelős ezért.

E két társadalompolitikai feladattal összefüggésben javaslom, hogy foglalkozuunk többet az idővel való helyes gazdálkodással. Mai körülményeink között - ezt az idő- mérlegek is bizonyítják - nem indokolatlan a szabadidő szabadságáról beszélni. Úgy gondolom, ez is műveltség kérdése.

Az egyhetes tanfolyam számtalan kérdést csak érintett, nyitva hagyott, vagy nem tudott megoldani. De nem is azzal a szándékkal hirdettük meg tematikánkat, hogy mindenben pontos válaszokat adnak előadóink. Azt hiszem, az országos közművelődési tanácskozáson folytatódik majd az itt megkezdett eszmecsere.

Befejezésül két kérdést szeretnék továbbgondolásra javasolni.

- Gyakran heves viták folynak arról, hogy mi legyen a közművelődési munka tartalma napjainkban. Nincs panacea jellegű válasz, de a tanfolyamunkon is nyilvánvalóvá lett: akkor járunk el helyesen, ha társadalmi, gazdasági fejlődésünk kedvező tendenciáit erősítjük a közművelődés gazdag és sajátos mondanivalóival, eszközeivel.

Jól tudom, hogy itt még nincs vége a kérdésre adandó válasznak. De vajon hogyan kell továbbfolytatni?

- A jelenlévők előtt ismert, hogy 1974-ben megszületett egy nagyszerű, hosszú távra szóló művelődéspolitikai határozat. Senki sem állíthatja, hogy minden gondolatkörét "lefordítottuk" a közművelődésben.

Az is nagyon elgondolkodtató, hogy ezt a határozatot egy szinte változatlanul hagyott intézményrendszerrel, szervezeti renddel akartuk megvalósítani. Napjainkból vett sok példával tudnám bizonyítani, hogy a tartalom és a forma ellentéte ezen a területen különösen veszélyes.

Ezekre a gondokra nyári egyetemünk sem tudott kielégítő választ adni.

A tanfolyam egésze ismételten bizonyította, milyen nagy szükségünk van szakismereteink bővítésére. De a népművelők lelkes emberek, és sanyarú körülményeik között ez nélkülözhetetlen számukra. Ezért szabad legyen Schiller szavaival elkészönnöm Önöktől, aki azt mondta:

"Bármit csinálsz is, eget érjen benned a szándék!"

A 112295